

Tündérvár és katakomba

Jakab István¹*Mi lehet modern, s mi korszerű?*

Nagyon leegyszerűsíti a kérdést, aki azt hiszi, hogy a *modern* és a *korszerű* egymásnak mindig megfelelője, s a szóismétlés elkerülése végett nyugodtan váltogathatja a kettőt. Még inkább téved az, aki purista törekvéstől hajtva azt gondolja, hogy a *modern* szót mint idegent nyugodtan kiebrudalhatja a nyelvből, hiszen ott van helyette a *korszerű*.

A *modern lakás* helyett valóban mondhatjuk: *korszerű lakás*; a *modern gazdálkodás* helyett: *korszerű gazdálkodás*, a *modern technika* helyett: *korszerű technika*. De próbáljuk csak a *modern* jelzõt ezekben a kifejezésekben a *korszerű*-vel helyettesíteni: *modern háziasszony*, *modern költõ*, *modern ember* vagy éppen *modern kor*. Egy kicsit furcsa volna például a *korszerű költõ*, a *korszerű kor* kifejezés. Bizony nem mindig megfelelője egymásnak a két szó, csak bizonyos jelentésben. Ennek pedig az az oka, hogy nem egyforma a jelentéskörük. A *korszerű* melléknév azt jelenti: a kor szellemével, törekvéseivel megegyező, ízlésének megfelelő. A *modern*-nek ellenben több jelentése van. Az egyik ugyanaz, mint a *korszerű*-é. Ebben a jelentésben tehát használható egymás helyett a két szó: *modern* vagy *korszerű gazdálkodás*, *modern* vagy *korszerű technika*, *modern* vagy *korszerű ház* stb. De a *modern* ezen kívül azt is jelenti: a korról haladó, fejlődõ, a legújabb szellemi és technikai vívmányokat elfogadó. A *háziasszony* vagy az *ember* lehet *modern*, de *korszerű* nem. Jelenti továbbá a *modern* ezt is: nem az ókori, hanem a ma élõ népekhez tartozó. Van tehát – szembeállítva a klasszikussal – *modern filológia*, *modern nyelv*. Ez azonban nem nevezhetõ így: *korszerű filológia*, *korszerű nyelv*. Mászt jelenthet itt ugyanis a *korszerű filológia* (= a kor szellemének megfelelő filológia) és a *modern filológia* (nem klasszikus filológia). A nyelvre meg a *korszerű*-t jelzőként nem szoktuk alkalmazni, csak a *modern* melléknévet; a *modern nyelv* jelentheti azt is, a mai kor követelményeinek megfelelő nyelv, s ezt is: nem klasszikus, hanem ma élõ nép által beszélt nyelv.

¹ *Nyelvüinkről – önmagunkért*. Válogatott, részben átdolgozott nyelvművelõ írások. Pozsony, Kalligram, 1998. 190–191.

A Biblia a magyar irodalomban

Vörösmarty Mihály

A szegény asszony könyve

Egy szegény nő, isten látja,
Nincs a földön egy barátja,
Agg, szegény és gyámolatlan,
Ül magán a csendes lakban.
Gyásza nincsen, gyásza rég volt,
Még midőn jó férje megholt;
De ruhája mégis gyászol:
Szíve fél a tarkaságtól.
Dolga nincs, hogy volna dolga?
Kis ebédhez nem kell szolga.
S az ebédnél nincs vendége,
Csak a múlt idők emléke.
Aki maga néz a tálba,
Azt az étel nem táplálja:
Több annak a gondolatja,
Mint amennyi jó falatja.
Gondol vissza és előre
A sok jó és bal időre.
S félig étel, félig bánat:
Mindkettőbe belefárad.

Hajh nem így volt hajdanában,
Mig nem járt özvegyruhában:
Tele kamra, tele pince
S mindig kézben a kilincse,
És szegénynek és boldognak
Udvar és ház nyitva voltak.
Vendéget nem kelle kérni:
Önként szoktak ők betérni,
Víz' dicsérni, bor' fecsélni,
És a gazdát nem kímélni.
A szegény, kit isten küldött,
Ide gyakran beköszöntött,
És azon mit innen elvitt,

Lelkében nem tört meg a hit:
Nem hideg pénz, hideg arcok,
Eleség volt az ajándok.
És ha néha úgy történék,
Bár nagy ritkán, nem jött vendég,
Akkor sem lön üres a ház,
Bőven volt az istenáldás:
Jobbra, balra a sok gyermek
Játszottak és verekedtek,
S gondjaiért az anyának
Sok bajt, örömet adának.

Hajh azóta csak bút látott,
Hogy a gazda sírba szállott:
Gyermekei szétfutottak
Napkeletnek, napnyugotnak,
S a szegény nő elhagyatva
Úgy maradt, mint a szedett fa.

Az idő jár, s ő csak megvan,
Hol reményben, hol bánatban.
Szűken teng kis vagyonából, –
És ha néha sorsa fordul,
Gazdálkodni még most sem tud,
Ha neki van, másnak is jut:
Jobb időkből rossz szokása,
Hogy a könyvet ne lássa,
Megfelezni kis kamráját,
S maga gyakran szükségét lát.

Most ott ül az asztal mellett,
Imakönyvében keresget.
Könyvét híják Rózsáskertnek,
Melyben szent rózsák teremnek.

Régi, jó, de kopott jószág,
Melyet még csak a barátság
S egymár ernyedt szál tart öszve,
Oly igen meg van viselve.
S ím kopognak, és köhentve
Az öreg jó Sára lép be:
„Isten áldja meg, nagyszony!
Most ugyan csak legjobb itthon.
Jó, hogy ilyenkor ki nem jár,
Majd elvesztem, oly nagy a sár.”
„Hát mi jót hoz, Sára néni?”
„Istenem! bár tudnék hozni.
Egy kéréssel jöttem volna,
Ha miatta meg nem szólna.
Oly nehéz most a szegénynek,
Tán jobb volna, ha nem élnek.
Imádságos könyvet kérnék,
Higye meg, most oly jólesnék.
Mert hiszen ha már az ember
Szépszerint jóllakni sem mer,
Már ha szűken él kenyérrel,

Éljen isten igéjével,
Így legalább árva lelkünk
Az imádság tartja bennünk.
Itt, tudom, van heverőben:
Adjon az isten nevében.”

„Jó asszony, felelt az özvegy,
Könyvem nincs több, csak ez az egy,
De ha már úgy megkivánta,
És ettől függ boldogsága,
Vegye egy felét jó névvel,
Én beérem más felével.”
S fele ide, fele oda,
Könyvét kétfelé osztotta.

Most a két jó öregasszony,
Hogy semmi jót ne mulasszon,
Fél könyvből, de nem fél szívvel,
Imádkoznak este, reggel,
S ha van isten mennyországban,
Nem imádkoznak hiában.

1847. április 27. előtt

Ezzel a verssel emlékezünk Vörösmarty Mihályra (1800–1855), halálának 150. évfordulóján.